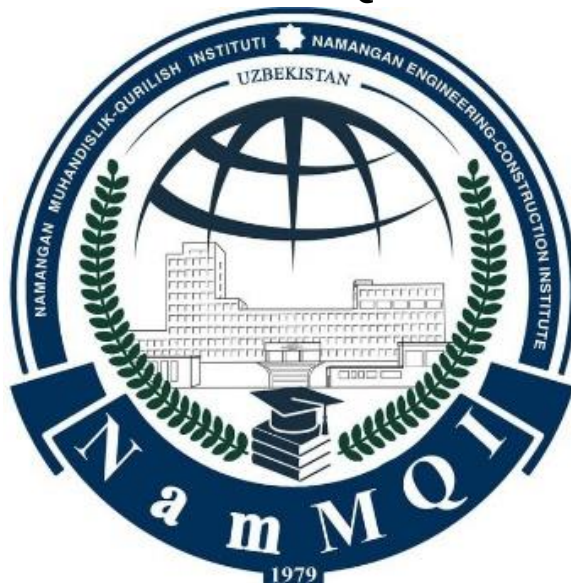

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
NAMANGAN MUHANDISLIK-QURILISH INSTITUTI
IQTISDOIIYOT VA BOSHQARUV FAKULTETI

“MENEJMENT” KAFEDRASI
INNOVATION MENEJMENT
fanidan amaliy mashg'ulotlarni
bajarishga doir

USLUBIY QO'LLANMA

Namangan - 2024

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
NAMANGAN MUHANDISLIK-QURILISH INSTITUTI

“Menejment” kafedrası

“INNOVATION MENEJMENT”

fanidan

**60411200 “Menejment” 60411600 Korporativ
boshqaruv ta'lim yo'nalishlari bakalavrlari uchun**

**Amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish
bo'yicha**

USLUBIY QO'LLANMA

Namangan 2024

Bu amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish bo'yicha uslubiy qo'llanmada kurs predmeti, metodi, vazifalari hamda korxonalarda iqtisodiy va moliyaviy tahlil nazariyalari va amaliyotlarining asoslari; investitsiya loyihasi samaradorligi tahlili uslublarini; loyihaning moliyaviy holatini baxolash; noaniqlik va xavf-xatar sharoitida loyiha samaradorligini baholash, innovatsion loyihalarni boshqarishning jahon tajribalarini; tarmoqda innovatsion rejalashtirish, ishlab chiqarishga yangiliklarni tadbiq etishni takomillashtirish to'g'risida

Uslubiy qo'llanma 60411200 – Menejment ta'lim yo'nalishlari talabalari uchun “Innovatsion menejment” fanidan amaliy mashg'ulotlarni yangi pedagogik texnologiya asosida o'tkazishga mo'ljallangan.

Tuzuvchi: i.f.f.d.dots. A.Adashev

Taqrizchilar: NamMTI, iqtisodiyot kafedrası dotsenti E.Aliyeva
KIUT, iqtisodiyot kafedrası mudiri T.Dadaboyev

Namangan muhandislik-qurilish instituti o'quv-uslubiy kengashining 2024 yil “__”
_____dagi __-sonli yig'lishida muhokama qilingan va nashrga tavsiya etilgan.
(Bayonnoma № _).

AMALIY MASHG'ULOTLARNI O'TKAZISH TARTIBI

Innovatsion menejment fanini o'qitishda ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarida klaster, insert, aqliy hujum usullari, keys-stadidan foydalanilib, muammoli ta'lim texnologiyalari, "bumerang" texnologiyasi, kabi ilg'or texnologiyalardan foydalaniladi. Ushbu fanni o'qitish pedagogikasining g'oyaviy poydevorini milliy ta'lim taraqqiyoti va milliy kadrlar tayyorlash tizimi istiqbollari belgilovchi hujjatlar sifatida 1997 yilda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni hamda "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" tashkil etadi.

O'zbekiston kadrlar tayyorlash milliy dasturining ikkinchi bosqichi ta'lim jarayonidagi sifat ko'rsatkichlarini yaxshilash, ya'ni jahon andozalariga mos, raqobatbardosh, yuqori saviyaga ega bo'lgan mutaxassislar tayyorlash lozimligini ta'kidlaydi. Buning uchun esa bevosita o'quv jarayonini yaxshilash, o'quv dasturlarini yanada takomillashtirish, o'qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyalarini amalga joriy qilish, texnik vositalaridan keng foydalanish va shu asosda masofadan o'qitishni joriy qilish kerak.

Bu o'rinda shuni ta'kidlab o'tish kerakki, ta'limdagi sifat uni berishda ishtirok etadigan kishilar sifati bilan belgilansa, bilim individuallikka ega bo'ladi. Ta'limni amalga oshiradigan yoki dars beradigan kishilarning saviyasi turlicha bo'lishi mumkin. Lekin guruhdagi talabalarga beriladigan ta'lim bir xildir. O'qituvchi bilim emas, balki ta'lim beradi. Talaba esa ana shu ta'lim jarayonida bilimga ega bo'ladi. Buning uchun u mustaqil o'qiydi, tayyorlanadi, mushohada qiladi, tasavvurlarga ega bo'ladi, eshitganlari va o'qiganlarini sintez qiladi. Natijada mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatini shakllantiradi va tafakkur sohibiga aylanadi.

O'quv jarayoni bilan bog'liq ta'lim sifatini belgilovchi holatlar quyidagilar: yuqori ilmiy-pedagogik darajada dars berish, muammoli ma'ruzalar o'qish, darslarni savol-javob tarzida qiziqarli tashkil qilish, ilg'or pedagogik texnologiyalardan va mul'timedia qo'llanmalardan foydalanish, tinglovchilarni undaydigan, o'ylantiradigan muammolarni ular oldiga qo'yish, talabchanlik, tinglovchilar bilan individual ishlash, ijodkorlikka undash, erkin muloqot yuritishga, ijodiy fikrlashga o'rgatish, ilmiy izlanishga jalb qilish va boshqa tadbirlar ta'lim ustivorligini ta'minlaydi. Ushbu aytilgan g'oyalardan kelib chiqqan holda «Ishlab chiqarishni tashkil qilish va boshqarish» o'quv kursi bo'yicha ta'lim texnologiyasini loyihalashtirishdagi asosiy kontseptual yondashuvlarni sanab chiqamiz.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim. Bu ta'lim o'z mohiyatiga ko'ra ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini to'laqonli rivojlanishlarini ko'zda tutadi. Bu esa ta'limni loyihalashtirilayotganda, albatta, ma'lum bir ta'lim oluvchining shaxsini emas, avvalo, kelgusidagi mutaxassislik faoliyati bilan bog'liq o'qish maqsadlaridan kelib chiqqan holda yondashishni nazarda tutadi.

Tizimli yondashuv. Ta'lim texnologiyasi tizimning barcha belgilarini o'zida mujassam etmog'i lozim: jarayonning mantiqiyiligi, uning barcha bo'g'inlarini o'zaro bog'langanligi, yaxlitligi.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv. SHaxsning jarayonli sifatlarini shakllantirishga, ta'lim oluvchining faoliyatni aktivlashtirish va intensivlashtirish, o'quv jarayonida uning barcha qobiliyati va imkoniyatlari, tashabbuskorligini ochishga yo'naltirilgan ta'limni ifodalaydi.

Dialogik yondashuv. Bu yondoshuv o'quv jarayoni ishtirokchilarning psixologik birligi va o'zaro munosabatlarini yaratish zaruriyatini bildiradi. Uning natijasida shaxsning o'z-o'zini faollashtirishi va o'z-o'zini ko'rsata olishi kabi ijodiy faoliyati kuchayadi.

Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish. Demokratlik, tenglik, ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchi o'rtasidagi sub'ektiv munosabatlarda hamkorlikni, maqsad va faoliyat mazmunini shakllantirishda va erishilgan natijalarni baholashda birgalikda ishlashni joriy etishga e'tiborni qaratish zarurligini bildiradi.

Muammoli ta'lim. Ta'lim mazmunini muammoli tarzda taqdim qilish orqali ta'lim oluvchi faoliyatini aktivlashtirish usullaridan biri. Bunda ilmiy bilimni ob'yektiv qarama-qarshiligi va uni hal etish usullarini, dialektik mushohadani shakllantirish va rivojlantirishni, amaliy faoliyatga ularni ijodiy tarzda qo'llashni mustaqil ijodiy faoliyati ta'minlanadi.

Axborotni taqdim qilishning zamonaviy vositalari va usullarini qo'llash – yangi komp'yuter va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga qo'llash.

Keltirilgan kontseptual yo'riqlarga asoslangan holda, «Ishlab chiqarishni tashkil qilish va boshqarish» kursining maqsadi, tuzilmasi, o'quv axborotining mazmuni va hajmidan kelib chiqqan holda, ma'lum sharoit va o'quv rejasida o'rnatilgan vaqt oralig'ida o'qitishni, kommunikatsiyani, axborotni va ularni birgalikdagi boshqarishni kafolatlaydigan usullari va vositalari tanlovi amalga oshirildi.

O'qitishning usullari va texnikasi: ma'ruza (kirish, mavzuga oid, vizuallash), muammoviy usul, pinbord, paradokslar va loyihalar usullari, masalalar echish, amaliy ishlash usuli.

O'qitishni tashkil etish shakllari: dialog, polilog, muloqot hamkorlik va o'zaro o'rganishga asoslangan frontal, kollektiv va guruh.

O'qitish vositalari: o'qitishning an'anaviy shakllari (darslik, ma'ruza matni, uslubiy qo'llanma) bilan bir qatorda - komp'yuter va axborot texnologiyalari.

Kommunikatsiya usullari: tinglovchilar bilan operativ teskari aloqaga asoslangan bevosita o'zaro munosabatlar.

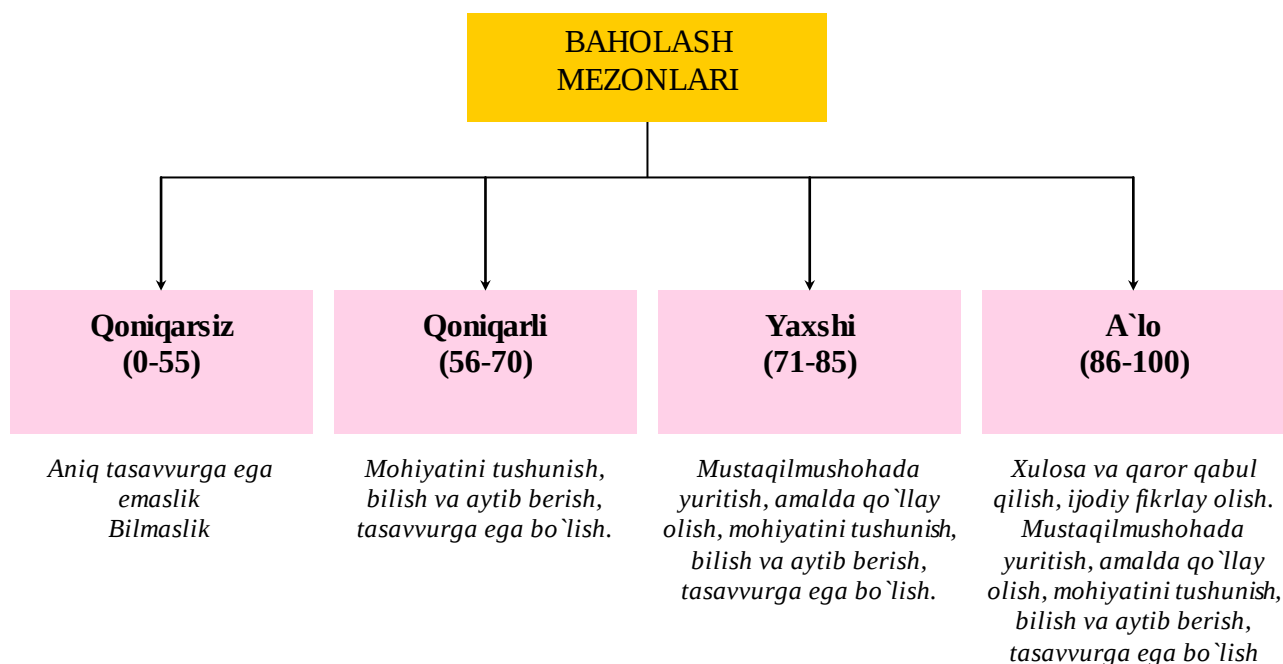
Teskari aloqa usullari: kuzatish, blits-so'rov, oraliq va joriy va yakunlovchi nazorat natijalarini tahlili asosida o'qitish diagnostikasi.

Boshqarish usullari: o'quv mashg'uloti bosqichlarini belgilab beruvchi texnologik xarita ko'rinishidagi o'quv mashg'ulotlarini rejalashtirish, qo'yilgan maqsadga erishishda o'qituvchi va tinglovchining birgalikdagi harakati, nafaqat auditoriya mashg'ulotlari, balki auditoriyadan tashqari mustaqil ishlarning nazorati.

Monitoring va baholash: o'quv mashg'ulotida ham butun kurs davomida ham o'qitishning natijalarini rejali tarzda kuzatib borish. Kurs oxirida test topshiriqlari va yozma ishlar yordamida tinglovchilarning bilimlari baholanadi. Har bir o'quv mashg'uloti bosqichidagi o'qitish natijalarini (o'quv topshiriqlarni bajarishi va testlarni baholash, har bir o'quv mashg'ulotdagi talabning o'quv faoliyati reytingini baholash) hamda butun maxsus kurs davomidagi (har bir talabning joriy, oraliq va yakuniy natijalarini reyting tizimi orqali baholash) natijalarni baholash.

Yangi vosita va usullarni qo'llash: ta'lim bosqichida komp'yuter va informatsion texnologiyalarni joriy etish orqali ma'lumotlarni ko'rgazmali shaklda etkazib beradi. Berilgan kontseptual qoidalarga hamda «Ishlab chiqarishni tashkil qilish va boshqarish» maxsus kursining maqsadi, vazifalari, hajmi va mazmuniga asoslangan holda ta'lim usuli va texnikasi; tashkil qilish shakli; vositasi;

kommunikatsiya usullari; berilgan ma'lumotlarni nazorat qilish usul va vositalari;

baholash va nazorat qilish tartiblari aniqlandi.

BAHOLASH MEZONLARI

Talabalar bilimini baholashda eng asosiy ko'rsatkich mustaqil fikrlay olish qobiliyati sanaladi. SHu sababli talabaning bilim va malakalarini baholashda dastavval uning mustaqil fikrlash va mushohada yuritish, shu bilan birga mustaqil ravishda xulosa chiqara olish qobiliyatlariga qaratiladi. Talabalar bilimi jadvalda ko'rsatilgan mezonlar asosida baholanadi. YAna shuni ta'kidlash kerakki, «qoniqarsiz» bahodan tashqari boshqa barcha baholarning asosi sifatida talabaning xulqi va odobiga qaratiladi.

Ya'ni, talaba fanni yaxshi o'zlashtirgan bo'lsada, uning qoniqarsiz xulqi fandan oladigan bahosiga ta'sir qilishi mumkin. CHunki "Loyiha tahlilil va inovatsion menejment" alohida fan bo'lsada, institutda o'tiladigan qolgan barcha fanlar bilan birgalikda mukammal inson va etuk mutaxassis tayyorlashning ajralmas bir bo'lagidir. Xulqi yomon mutaxassis o'rgangan bilimlarini amalda qo'llash orqali atrofdagilarga ziyon etkazishi mumkin. YOki boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, mutaxassisning bilimiga yarasha xulqi bo'lmasa, u o'z bilimlarini o'rinli ishlata olmaydi va olgan bilimlarini boshqalarga ziyon etkazish uchun qo'llashi mumkin. Xuddi shunday bilimi past talabaning xulqi yaxshi bo'lgan taqdirda uning bahosi (masalan 0,5 ballga) ko'tarilishi mumkin. Baholashning bunday mezonlarining asosini "Loyiha tahlilil va inovatsion menejment" fanini o'qitish maqsadlari tashkil etadi. "Loyiha tahlilil va inovatsion menejment" fanini o'qitishdan maqsad esa, talabaga ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarish borasida ijodiy fikrlay olish hamda mustaqil xulosa chiqarib bilish bilan birga o'z bilimlarini jamiyat farovonligi yo'lida qo'llay olishni o'rgatishdir. Talabalar bilimini baholash uslublari quyidagi jadvalda batafsil ko'rsatib berilgan.

BAHOLASH USLUBLARI

Nazorat turi	Jami ball	Nazorat shakli va ballari
Joriy nazorat 1	20	Davomat 4 Amaliy ishlar 8 Mustaqil ishlar 8
Oraliq nazorat 1	10	Yozma ish.
Joriy nazorat 2	20	Davomat 4 Amaliy ishlar 8 Mustaqil ishlar 8
Oraliq nazorat 2	15	Yozma ish.
Joriy nazorat 3	20	Davomat 4 Amaliy ishlar 8 Mustaqil ishlar 8
YAkuniy nazorat	15	Test. Jami 30 ta savol. Har bir savolga 0.5 ball. Agar yozma ish bo'lsa, har bir variantda 7 ta savol.

Amaliy mashg'ulotlarning tarkibi

«Inovatsion menejment» fanidan amaliy mashg'ulotlar.

1- MAVZU. Korxonalarda yangilik ishlab chiqarishning tashkiliy-texnologik tayyorlash asoslari.

Tayanch iboralar:

Innovatsiya, innovatsiya turkumlari, , yangilik, yangilik kiritish, innovatsiya diffuziyasi, innovatsion jarayon, ning tashkiliy strukturasi, texnologik tsikl, texnologik zanjir, korporativ samaradorlik koeffitsienti, innovatsion guruh samaradorligi, texnologik qiymat mezon.

Mavzu bo'yicha nazorat savollar.

1. Fanning predmeti nima?
2. Innovatsion jarayonning qanday shakllari bor?
3. Innovatsiyani qanday turkumlash mumkin?
4. Texnologik zanjir qancha va qanday zanjirlardan tashkil topgan?
5. Texnologik zanjir qanday tashkil qilinadi?
6. Texnologik jarayon faoliyati qanday nazorat qilinadi?
7. Jami innovatsion guruh samaradorligini qanday aniqlanadi?
8. Texnologik zanjirda "tor joylar" qanday holatlarda vujudga kelishi mumkin?

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

1.1. _____ - bu texnikaviy taraqqiyotning real hayotga joriy etilishi, yangi mahsulotlar va texnologiyalarda namoyon bo'lish jarayonidir.

- A) investitsiya
- V) innovatsiya
- S) yangilik
- D) lizing

1.2 ITTKI tashkil etish va ushbu faoliyatni takomillashtirish bo'yicha bilim beruvchi fan qanday ataladi?.

- A) menejment
- V)
- S) loyiha tahlili
- D) ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarish.

1.3. Tahlil so'zining mazmuni:

A) «tahlil» lotincha so'zdan olinib, «butunni bo'lakchalarga bo'lib o'rganaman» ma'nosini anglatadi;

V) «tahlil» frantsuzcha so'zdan olinib, «butunni bo'lakchalarga bo'lib o'rganaman» ma'nosini anglatadi;

S) «tahlil» grekcha so'zdan olinib, «butunni bo'lakchalarga bo'lib o'rganaman» ma'nosini anglatadi;

D) «tahlil» inglizcha so'zdan olinib, «butunni bo'lakchalarga bo'lib o'rganaman» ma'nosini anglatadi;

1.4. Tahlil fanining predmeti deb:

A) xo'jaliklarning ishlab chiqarish mablag'laridan foydalanishini o'rganishga aytiladi;

V) xo'jalik jarayonlarini iqtisodiy manbalardan foydalanib o'rganishga aytiladi;

S) xo'jaliklarning mahsulot ishlab chiqarish jarayonlarini o'rganishga aytiladi;

D) xo'jalikning barcha jarayonlaridagi o'zgarish va farqlari sababini o'rganishga aytiladi;

1.5. Korxonalarni boshqarishdagi o'rniga qarab iqtisodiy tahlilning turini belgilang:

A) boshqaruv (ichki) va moliyaviy (tashqi);

V) moliyaviy va joriy;

S) boshqaruv va tezkor;

D) boshqaruv va istiqbolli;

1.6. Tizimli tahlil nechta bosqichdan iborat?

A) to'rtta;

V) beshta;

S) oltita;

D) yettita

1.7. Qaysi usullar iqtisodiy tahlilning an'anaviy usullari bo'lib hisoblanadi?

A) taqqoslash va iqtisodiy matematik usullar;

V) zanjirli va balansli bog'lanish, integral usullari;

S) taqqoslash, guruhlashtirish va nazariy o'yin;

D) taqqoslash, guruhlashtirish, zanjirli bog'lanish va balans.

2- MAVZU. Xodimlarni innovatsion boshqarish

Tayanch iboralar:

Loyiha tahlilining kontseptsionalari. Loyiha qiymati. Loyiha tahlilining bo'limlari. Al'ternativ qiymat. Oxirgi tahlil. Foyda va zararni baholash. Loyihaga inflatsiya ta'siri. Diskont koeffitsientining vazifasi. Ikki yoqlama hisoblash. Amortizatsiya.

Nazorat savollari:

1. Loyiha tahlilining kontseptsionalari, loyiha qiymatini tushuntiring.
2. Loyiha tahlilining vazifalari qaysilar?
3. Loyihaga qo'yiladigan talablarni tushuntiring.
4. Loyiha taxlining ettita bo'limi qaysilar?
5. Iqtisodiy tahlilning asosiy tushunchalarini izohlang: al'ternativ qiymat, foyda va zararlarni taqqoslash.
6. Ikkiyoqlama hisob qanday olib boriladi?
7. Amortizatsiyani izohlash qanday olib boriladi?
8. Real pul oqimi turlarini tushuntiring.
9. Investitsiya loyihalarini tanlash va baholash ekspert marosimini tushuntiring.

10. Baho turlari va ularni aniqlash usullari qaysilar?

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

2.1. Jahon banki metodikasi bo'yicha loyihaviy tahlil nechta bo'limdan tashkil topgan?

- A). 4.
- V). 5.
- S). 6.
- D). 7.

2.2. Qaysi tahlilda loyihaning joylanishini hisobga olinadi?

- A). Tijorat tahlil.
- V) ekologik tahlil.
- S). Texnik tahlil.
- D). Moliyaviy tahlil.

2.3. Loyihaviy tahlil kim tomonidan o'tkaziladi?

- A). Kredit oluvchi .
- V). Banklar.
- S). Auditorlik firmalari.
- D). Kredit beruvchi institutlar.

2.4. Al'ternativ qiymatni hisoblashdan asosiy maqsad nima?

- A). Foydani aniqlash.
- V). Resurslarning ma'lum miqdoridan ma'lum bir yo'nalishda foydalanib, boshqa al'ternativ usullardan ko'proq foyda olishga erishilishidir.
- S). Xarajatlarni hisoblash.
- D). Rentabellikni hisoblash.

2.5. Oxirgi tahlilni o'tkazishdan asosiy maqsad nima?

- A). Foydani aniqlash.
- V). Foyda va zararni taqqoslash.
- S). Xarajatlarni hisoblash.
- D). Rentabellikni hisoblash.

Masalalarni yeching.

1-masala. Investor 4 yilga mo'ljallangan loyihaga va umuman inflyatsiyaning mavjud bo'lmagan va soliq darajasi 12% bo'lgan sharoitda kapital qo'ydi. Bu holda kutilyotgan pul oqimlari hisoblang.

Inflyatsiyani hisobga olmagan holda pul oqimlarini hisoblash.

Jadval № 1.

1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	4000	2800	400				
2	4000	2800	400				

3	4000	2800	400				
4	4000	2800	400				

Inflyatsiyani hisobga olgan holda pul oqimlarini hisoblash.

Jadval №10

il	y	Tushum	Joriy xarajat-lar	Amortiz a-tsiya	YAlpi foyda 2-3-4	Soliq 5* 0,4	Sof foyda 5-6	Soliq to'langan dan keyingi pul oqimi 7+8
	1	2	3	4	5	6	7	8
	1	4000=4000*1,07		400				
	2			400				
	3			40				
	4			400				

YUqoridagi jadvaldan ko'rinib turibdiki, inflyatsiya darajasi 7% bo'lganda, pul oqimlarining qiymati ham o'sha darajada ko'payib bormoqda. Keyingi bosqichda pul oqimlarining yil bo'yicha real qiymatini hisoblash kerak.

Yillar bo'yicha pul oqimlarining real qiymatini hisoblash.

Jadval № 11.

Real pul oqimi	Yillar			
	1	2	3	4

3- MAVZU. Korxonalardagi innovatsiyalar marketingi (6soat)

Tayanch iboralar:

Moliya holat. Biznes rejasi. Samaradorlik. Qiymati. Diskont. Diskont koeffitsienti. Daromad. Inflyatsiya. Xarajat. Xarajat turlari.

Mavzu bo'yicha nazorat savollar.

1. Harakatdagi va loyihalashtirilayotgan ob'yektlarning moliyaviy holatining tahlilini tushuntiring.
2. Moliyaviy holat ko'rsatkichlari qaysilar?
3. Biznes – reja loyihaaning investitsiya oldi bosqichini tushuntiring.
4. Biznes rejani optimallashtirish usullari qaysilar?
5. Samaradorlikni hisoblashda ijtimoiy echimlarning asosiy turlarini tushuntiring.
6. Pul qiymatini vaqt bo'yicha o'zgarishini hisobga olish usullarini tushuntiring.
7. Investitsiya loyihalarining solishtirma ko'rsatkichlari qanday aniqlanadi?
8. Sof diskont daromad (SDD) qanday aniqlanadi?
9. Daromadning ichki m'yori (DIM) qanday aniqlanadi?
10. Xarajat turlari bo'yicha inflatsiya bashoratini tushuntiring.

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

3.1. Ushbu ko'rsatkich loyiha amalga oshirilishi natijasida firma boyligi qanchaga ko'payganligini xarakterlaydi.

- A). Investitsiya samaradorligi.
- V). Investitsiyalar rentabellik darajasi.
- S). Sof joriy qiymat.
- D). Ichki foyda me'yori.

3.2. Ushbu ko'rsatkich dastlabki shart-sharoitlar turli kombinatsiyalarda o'zgarmay turishini ko'rsatadi..

- A). Investitsiya samaradorligi.
- V). Investitsiyalar rentabellik darajasi.
- S). Sof joriy qiymat.
- D). Ichki foyda m`yori.

3.3. Ushbu ko'rsatkich qilingan har bir so'm investitsiyaga qanday darajada foyda olinganligi yoki investor boyligi qanchaga ko'payganligini ifodalaydi..

- A). Investitsiya samaradorligi.
- V). Investitsiyalar rentabellik darajasi.
- S). Sof joriy qiymat.
- D). Ichki foyda m`yori.

13.4. Ushbu ko'rsatkich pul tushumlarining diskontlangan qiymati pul chiqimlarining diskontlangan qiymatiga tengligi aniqlaydi.

- A). Investitsiya samaradorligi.
- V). Investitsiyalar rentabellik darajasi.
- S). Sof joriy qiymat.
- D). Ichki foyda me'yori.

Masalalarni yeching.

2-masala.

Agar siz 100 so'm pulni 10 foiz stavka bilan bankka qo'ysangiz kelgusi yili , sizning omonatingiz necha so'mga teng bo'ladi.

$FV_1 = 100Q_{100} * 0.1q_{110}$ so'mga teng bo'ladi.

Agar pulingizni yana bir yil olmaysiz deb faraz qiladigan bo'lsak, ikkinchi yilning oxiriga borib sizning omonatingiz:

$FV_2 = 100(1Q_{10}) * (1Q_{0.10})q_{100} * (1Q_{0.10})^2q_{100} * 1.21q_{121}$ so'm bo'ladi.

3-masala.

Investor traktor zavodining aksiyalarini sotib olmoqchi bo'lsin. Zavodning har bir aksiyasi 10 ming so'mdan taklif qilayotgan va 5 yildan keyin aksiyalarning bahosi 2 marta oshishi kutilayotgan bo'lsa, shuningdek mablag'ni bank depozitiga qo'yganda 10% daromad olish imkoniyati mavjud bo'lsa, aksiyalarni sotib olish maqsadga muvofiqmi yoki yo'qmi?

Demak aksiyalar bahosi 5 yildan so'ng ikki martaga oshadi va 20 ming so'mni tashkil etadi. Joriy qiymatni hisoblash formulasini qo'llab quyidagilarni topamiz:

$$PV_5 = 20000 * 1 / (1Q_{0.10})^5 = 12418SO'M$$

Demak 5 yildan so'ng har bir aktsiyaning qiymati 20000 so'mni tashkil etsa, uning bugungi qiymati 12418 so'mga teng bo'lar ekan. YA'ni investor har bir aktsiyaning sotib olish uchun 10000 so'mdan emas 12418 so'mdan sarflanganda ham mablag' sarflashning bu varianti bankka mablag' qo'yishdan ko'ra samaraliroqdir. Agar foiz stavkasi 15 foizdan ortiq bo'lsa, mablag'ni bank depozitiga qo'yish samaraliroq bo'lishini xuddi shu usulda hisoblab topish mumkin.

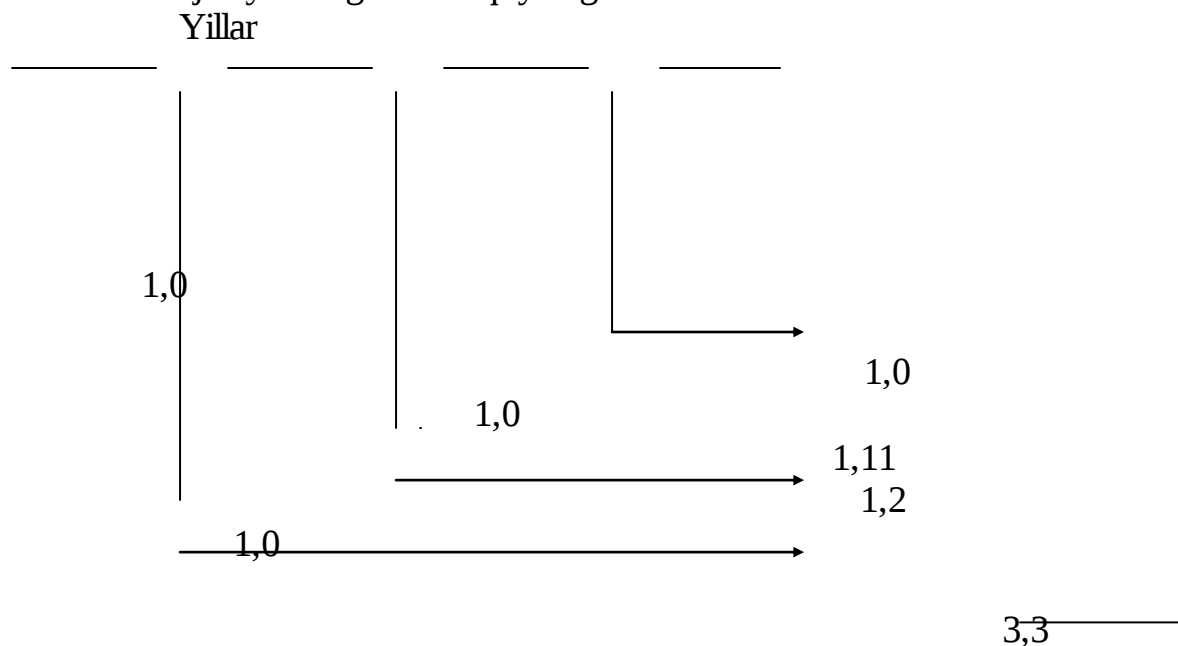
4-masala.

Siz har yilning oxirida 1 mln. so'mdan 3 yil davomida 10 % stavka bilan bankdagi maxsus hisob varag'iga mablag' o'tkazib boringiz. 3 yildan so'ng siz qanday summaga ega bo'lasiz? Birinchi yil o'tkazilgan mln. so'm bankda 2 yil turadi, ikkinchi yil mln. so'm esa bankda 1 yil turadi, uchinchi mln. so'm esa uchinchi yil oxirida o'tkazilgani uchun ham foiz ishlashi nuqtai nazaridan bankda hech muddat turmaydi. Kelgusi qiymatni hisoblash formulasi yordamida har bir o'tkazma uchinchi yil oxiriga qadar qanday miqdorgacha o'sib borishini topamiz va ularni qo'shib shu muddatda qancha miqdordagi mablag'ga ega bo'lishimizni topamiz.

Invesititsiyalarning kelgusidagi qiymati hisob-kitobi

Mablag' , o'tkazilgan yil tartib raqami	Foiz daromadi Hisoblanadigan (yil) vaqt	Yillik o'tkazmaning (ajratmaning) kelgusi qiymati (mln. so'm)
1	2	$1,00 * (1Q0,10)^2q1,21$
2	1	$1,00 * (1Q0,10)^1q1,10$
3	0	$1,00 * (1Q0,10)^0q1,00$
Jami	Kelgusi qiymat	3,31

Bu jarayonni grafikda quyidagicha tasvirlash mumkin:

SHunday qilib annuitetning yakuniy summasi quyidagicha topildi:

$$FV3q1.00*(1Q0.10)2Q1.00* (1Q0,1)1Q1.00* (1Q0,01)0q3,31$$

5-masala.

Aytaylik, investitsiya loyihasi kelgusi 3 yilning har bir yili oxirida 1 million so'mdan pul tushumga ega bo'lishni ko'zda tutsin. Foiz stavkasi yiliga 10% bo'lgan sharoitda 2-formula va 4-ilovadan foydalanib. bu pul tushumlarining joriy qiymatini aniqlaymiz. Olingan natijalar quyidagi jadvalda keltirilgan.

2-jadval

Annuitetning joriy qiymatini aniqlash

Yill ar	Pul tushumlari (mln. so'm)	Joriy qiymat
1	1	$1,0*[1/(1Q0,1)1]$
2	1	q0,909
3	1	$1,0*[1/(1Q0,1)2]q0,826$ $1,0*[1/(1Q0,1)3]q0,751$
Jam i	Joriy qiymat	2,486

Investitsiya natijasida bunyod bo'lgan ob'yekt necha yil amal qilishga qaramasdan bu hisoblash usulning mazmuni o'zgarmaydi. 2 formulaga asoslangan holda bu hisob kitob quyidagicha o'tkazildi:

$$PVA3q1/(1Q0.10)1Q1/(1Q0.10)2Q1/(1Q0.10)3q2,486$$

6-masala.

Aytaylik, bank depozitida bizning 1 mln, so'm omonatimiz bor va bank bu depozit uchun yillik 60 foiz daromad to'laydi. Demak har yili yanvar oyining booshlarida o'tgan yil uchun hisoblangan 600 ming so'm daromadni bankdan olishimiz mumkin. 11- formuladan foydalanib daromad stavkasi yiliga 60% bo'lganda 600 ming so'm daromad olish uchun qancha miqdorda investitsiya qilishimiz zarurligini topamiz:

$$PVq600000 / 0.60q1000000 \text{ so'm.}$$

Ko'rilgan misol asosida quyidagi xulosaga kelishimiz mumkin: agar bank depozitiga qo'yilgan 1 million so'm yiliga 600 ming so'm daromad keltirsa keyingi yilning boshida 600 ming so'mga teng (yoki undan kam) daromad keltiradigan investitsiya loyihasiga 1 million so'mdan ko'p mablag' ajratish maqsadga muvofiq emas.

7-masala.

Firma 500 million so'mga universal magazin uchun joy, bino sotib oldi. Bu magazindan 10 yil davomida har yili 100 million so'mdan pul tushumlari bo'ladi. O'sha davrda muqobil foyda normasi 10 foiz bo'lsa, shu magazinni sotib olish kerakmi?

8-masala.

Firma yangi «Modellar uyini» 510 million so'mga sotib olmoqchi. SHu davrda muqobil foyda normasi 15 %. Har yili bu korxona 70 million pul tushumlari vujudga keltiradi. Korxonani sotib olish to'g'ri bo'ladimi?

9-masala.

Transport firmasi 40 million so'mga yuk tashish mashinasini sotib olmoqchi. Uni ekspluatatsiya qilish 20 yil davomida yiliga 3.2 million so'm pul tushumlarini keltirish kutilmoqda. Pul tushumlari yil oxirida bo'ladi desak, annuitet holatiga duch kelamizmi.

10-masala.

«Uzqishloqmash» AJ 1 mlrd. so'm yangi ishlab chiqarish liniyasini sotib oldi. Liniyaning xizmat muddati 10 yil. Hisobga ko'ra, bu liniya AJga har yili 200 million so'm qo'shimcha foyda olish imkonini beradi. (soliq va kredit uchun foiz to'lovlarini o'z ichiga olgan). Xizmat muddati tugagandan so'ng liniyani AJ sotishni mo'ljallayapti, ya'ni bu aktivlarning qoldiq qiymati 0ga teng deb olish shart. Investitsiya rentabelligini toping. Soliq stavkasi 40 foiz.

4- MAVZU. Innovatsion faoliyatni moliyalashtirish. (6 soat)

Tayanch iboralar:

Loyiha tahlilining printsiplari. Loyiha tahlilining metodlari. Daromadning ichki stavkasi. Kapital xarajatlarining qoplash muddati. Loyihaviy tahlilda tavakkalchilik. Loyihaviy tahlilda noaniqlik. Texnik tahlil. Institutsional tahlil. Tijorat tahlili. Ijtimoiy tahlil. ekologik tahlil. Iqtisodiy tahlil.

Mavzu bo'yicha nazorat savollar.

1. Loyiha tahlilida qo'llaniladigan usullar qaysilar?
2. Loyihaviy tahlilda tavakkalchilik va noaniqlikni hisobga olish qanday aniqlanadi?
3. Noaniqlikning turlari va manbaini tushuntiring.
4. Investitsiya xavf xatarlarini tahlil qilish va o'lchash usullarini tushuntiring.
5. Texnik tahlilning mohiyati va maqsadini tushuntiring.
6. Institutsional tahlilning mohiyati va maqsadini tushuntiring.
7. Tijorat tahlilining mohiyati va maqsadini tushuntiring.
8. Ijtimoiy tahlilning mohiyati va maqsadini tushuntiring.

9. Moliyaviy tahlilning mohiyati va maqsadini tushuntiring.
10. ekologik tahlilning mohiyati va maqsadi nimadan iborat?
11. Iqtisodiy tahlilning mohiyati va maqsadi nimadan iborat?

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

4.1. Qaysi tahlilda loyihaning joylanishini hisobga olinadi?

- A). Tijorat tahlili.
- V). ekologik tahlil.
- S). Texnik tahlil.
- D). Moliyaviy tahlil.

4.2 Qaysi tahlilda tashkilotlarning moliyaviy holati, boshqaruv va ma'muriy imkoniyatlari texnik malaka, moddiy va mehnat resurslariga nisbatan kuchli va kuchsiz tomonlari aniqlanadi?»?

- A). Institutsional tahlil.
- V). ekologik tahlil.
- S). Texnik tahlil.
- D). Moliyaviy tahlil.

4.3. Qaysi tahlilda loyiha taklif qilayotgan mahsulot va xizmat bozorlariga baho beriladi?.

- A). Institutsional tahlil.
- V). Tijorat tahlili.
- S). Texnik tahlil.
- D). Moliyaviy tahlil.

4.4. Qaysi tahlilda talabni bashorat qilinishi lozim?

- A) Institutsional tahlil.
- V) Tijorat tahlili.
- S). Texnik tahlil.
- D). Moliyaviy tahlil.

4.5. Qaysi tahlilda mahalliy aholini loyihaga nisbatan qiziqtirish uchun strategiya ishlab chiqildi?

- A). Institutsional tahlil.
- V). Tijorat tahlil.
- S). Ijtimoiy tahlil.
- D). Moliyaviy tahlil.

4.6. _____ asosiy vazifasi, loyihada tabiatga etkaziladigan potentsial zararni aniqlash va ushbu zararni kamaytirish va bartaraf qilish bo'yicha chora tadbirlar ishlab chiqishdir

- A). Institutsional tahlil.
- V). ekologik tahlil.

- S). Ijtimoiy tahlil.
D). Moliyaviy tahlil.

4.7. Qaysi tahlilda loyihaning joylanishini hisobga olinadi?

- A). Tijorat tahlil.
V). ekologik tahlil.
S). Texnik tahlil.
D). Moliyaviy tahlil.

4.8. Qaysi tahlilda loyiha taklif qilayotgan mahsulot va xizmat bozorlariga baho beriladi?.

- A). Institutsional tahlil.
V). Tijorat tahlil.
S). Texnik tahlil.
D). Moliyaviy tahlil.

4.9. Qaysi tahlilda talab bashorat qilinishi lozim?

- A). Institutsional tahlil.
V). Tijorat tahlil.
S). Texnik tahlil.
D) Moliyaviy tahlil.

4.10. Qaysi tahlilda qo'shni davlatlar bilan tuzilgan xalqaro shartnomalar tahlil qilinadi?

- A). Institutsional tahlil.
V). ekologik tahlil.
S). Ijtimoiy tahlil.
D). moliyaviy tahlil.

Masalalarni yyeching.

11-masala.

YAngi texnologiyaning qiymati 30 ming so'm. Xizmat muddati 5 yil. Diskontlash stavkasi 10 %. 1 yilgi joriy xarajatlar 10200 so'm va keyingi yillardagi har yili 4 % dan oshib boradi. Sof stavka 40 %. Mahsulot tushgan tushum to'g'risidagi ma'lumotlar jadvalda berilgan.

Ko'rsatkichlar	I	II	III	IV	V
Mahsulot sotishdan tushum	20400	22200	24100	24800	20600
Joriy xarajatlar	10200	1060	11032	11473	11932
Amortizatsiya	6000	6000	6000	6000	6000
Soliqqa tortiladigan foyda	4020	5692	7557	7327	2667
Foyda solig'i	1680	2276	3023	2930	1067

	Sof foyda	2520	3415	4534	4396	1600
	Pul tushumlari	8520	9415	10534	10396	7600

12-masala.

Korxonani investitsiya loyihasiga asosan loyiha davri 5 yilga teng bo'lib, kutilayotgan pul tushumlari quyidagi miqdorga teng:

Agar investitsiyadan olinadigan daromad (10%) bo'lsa, siz investitsiyani qanday baholagan bo'lardingiz. Jadvaldagi ko'rsatkichlarni hisoblab xulosa qiling.

Izoh: Soliq stavkasi 35% ga teng, soliq va kredit to'lovlaridan oldingi foyda 3 million so'mga teng, yil boshidagi kapital 4 va oxiridagi kapital 0.5 million so'mga teng.

13-masala.

YAngi korxonani ochish uchun sizga 2.5 mln. so'm investitsiya kerak. Loyihadan kutilayotgan daromad va investitsiya xarajatlari quyidagi jadvalda berilgan.

Agar k-10% bo'lsa, loyihani tahlil qiling va xulosani yozing.

Izoh. Soliq stavkasi 35% teng, Soliq va kredit to'lovlaridan oldingi foyda 3.5 million so'mga teng, yil boshidagi kapital 3 million va oxiridagi kapital 0.5 million so'mga teng

5- MAVZU. Innovatsion loyihalar va samaradorlikni baholash usullari. (6soat)

Tayanch iboralar:

Loyiha davri, vazifalarni aniqlash, loyihalarni ishlab chiqarish, ekspertiza, muloqot.

Nazorat savollari:

1. «Loyiha davri» tushunchasining mohiyati va bosqichlarini tushuntiring.
2. Loyihaning «vazifalarni aniqlash» bosqichini izohlab bering.
3. «Loyihalarni ishlab chiqarish» bosqichini tushuntiring.
4. Loyihaning «Ekspertiza» bosqichini tushuntiring.
5. Loyihaning «muloqot» bosqichini izohlab bering
6. Loyihaning amalga oshirish bosqichini tushuntiring.
7. Loyihaning «so'nggi baholash» bosqichini izohlang.

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

5.1. _____ tushunchasiga uni ishlab chiqarish va amalga oshirish bosqichlari kiradi

- A). Loyiha tsikli
- V). Loyiha davomiyligi.
- S). Loyiha davri.
- D). Loyiha vaqti.

5.2. Loyiha davrining qaysi bosqichida turli variantlardan eng samaralisini tanlash amalga oshiriladi?

- A). Vazifalarni aniqlash
- V). Loyihani ishlab chiqarish.
- S). Loyihani amalga oshirish.
- D). ekspertiza.

5.3. Loyiha davrining qaysi bosqichida loyihani amalga oshirishga doir barcha jismoniy va iqtisodiy ma'lumotlar to'plangan bo'lishi lozim?.

- A). Vazifalarni aniqlash
- V.) Loyihani ishlab chiqarish.
- S). Loyihani amalga oshirish.
- D). ekspertiza.

5.4. ekspertiza bosqichining qaysi aspektida kontraktlar tuzish tartibi, materiallarni sotib olish mexanizmi tahlil qilinadi?

- A). Texnik
- V). Tijorat.
- S). Moliyaviy
- D). Ijtimoiy.

5.5. ekspertiza bosqichining qaysi aspektida loyihaning milliy byudjetga ta'siri aniqlanadi?

- A). texnik
- V). tijorat.
- S). moliyaviy
- D). ijtimoiy.

5.6. ekspertiza bosqichining qaysi aspektida loyiha aloqador bo'lgan hamma tomonlarning (tashkilot, xom-ashyo etkazuvchilar, moliyachilar va hokazo) huquq va ma'suliyat o'zaro taqsimlanadi?.

- A). texnik
- V). institutsional
- S). loyihani amalga oshirish.
- D). ijtimoiy.

5.7. Loyiha davrining qaysi bosqichida, loyihani rejalashtirish va uni ishlatishda ishtirok etayotgan barcha tomonlarning va loyiha natijalaridan foydalanuvchilarning fikrlariga katta e'tibor berish lozim.

- A). Vazifalarni aniqlash
- V). Loyihani ishlab chiqarish.
- S). Loyihani amalga oshirish.
- D). ekspertiza.

5.8. Loyiha davrining qaysi bosqichida loyihani amalga oshirishga doir barcha jismoniy va iqtisodiy ma'lumotlar to'plangan bo'lishi lozim?.

- A). Vazifalarni aniqlash
- V). Loyihani ishlab chiqarish.
- S). Loyihani amalga oshirish.
- D). ekspertiza.

5.9. ekspertiza bosqichining qaysi aspektida kontraktlar tuzish tartibi, materiallarni sotib olish mexanizmi tahlil qilinadi?

- A) texnik
- V) tijorat.
- S) moliyaviy
- D) ijtimoiy.

5.10. ekspertiza bosqichining qaysi aspektida loyihaning milliy byudjetga ta'siri aniqlanadi?

- A). texnik
- V). tijorat.
- S). moliyaviy
- D). ijtimoiy.

Masalalarni yeching.

14-masala.

Firma ixtiyorida 20 dona ishlangan Pertium –3 komp'yuter bo'lib, ularning har birini 200 ming so'mdan sotish mumkin yoki ularning modernizatsiyasi qilishga 100 ming so'mdan sarflanadi. Firma buning o'rniga 18 dona Pentium-4 komp'yuterini sotib olsa, komp'yuterlarga bo'lgan ehtiyojni to'la qoplaydi. Har bir Pentium –4 komp'yuterining narxi 600 ming so'm bo'lib, u 8 yil xizmat qilishi mumkin. Diskontlash koeffitsienti 15%. Qaysi loyiha samarali?.

15-masala.

Firma oldiga 2 muqobil investitsiya loyihasidan birini tanlash vazifasi turibdi. Loyihalar to'g'risidagi ma'lumotlarni qilish jadvallari berilgan.

Xizmat muddati tugagandan keyin 2 loyiha bo'yicha uskunalarning tugatish qiymati 0ga teng deb olinadi. Diskontlash koeffitsienti 10%.

1 loyihani qo'llangan ko'rsatkichlarni aynan takrorlash mumkin.

16-masala.

AVS kompaniyasi investtsiya loyihasini, qo'yidagi kattalikdagi ya'ni 10000 dollarlik kapital mablag'ini tashkil etadi. Qo'yidagi faktlar bu o'rindan joy oladi.

	Davr.1	2
Sof mablag'	12000 AQSH dollar	12000 AQSH dollar
CHiqish	5000AQSH dollar	5000 AQSH dollar.
Foyda	7000 AQSH dollar	7000 AQSH dollar.

Natijada bu investitsiyadan loyihalarni kompaniya qo'yidagi dividendlar bo'yicha ma'lum qilmoqchi 1 davrda 12000 dol. mablag' va 2 davrda ham 12000 dol. mablag' va 2-davrda ham 12000 dol. Kompaniya sof foyda uchun soliq to'lashmaydi. Investitsion nuqtai nazardan qaraganda, boshlanuvchi 2 yilda pul mablag'lari qanchani tashkil etadi?

6- MAVZU. Ilmiy tadqiqot va tajriba – konstruktorlik ishlarini boshqarish.

Tayanch iboralar:

Texnologiya, ishlab chiqarish texnologiyasi, intellektual maxsulot, boshqarish ob'yekti strukturasi, ishlab chiqarish munosabatlari, moddiy mahsulot, energetik mahsulot, ishlab chiqarish turkumlarining turlari.

Mavzu bo'yicha nazorat savollar:

1. Ilmiy tadqiqot ishlarining turlari va asosiy bosqichlarini sanab bering.
2. Amaliy ilmiy tadqiqot ishlarining axborot ta'minoti deganda nimani tushunasiz?
3. Ilmiy tadqiqot ishlarining ilmiy – texnik mahsuldorligini baholash usullarining mohiyatini tushuntiring.
4. Tajriba – konstruktorlik ishlarining asosiy vazifalari va bosqichlari qaysilar?
5. Mahsulot sifatining integral iqtisodiy ko'rsatkichi va uning texnik – iqtisodiy samaradorligi qanday aniqlanadi?
6. Ishlanmalarining samaradorligi qanday hisoblanadi?
7. Ishlanmalarining samaradorligini boshqarish yo'llarini tushuntiring.
8. Ilmiy tadqiqot va tajriba – konstruktorlik ishlarini boshqarishda menejrlarning asosiy vazifalari qaysilar?

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

10.1. Tadqiqot loyihalarin bajarishda ish xaqi va undan ajratmalar bilan, materiallar va jihozlar sotib olish, xizmat safarlari, boshqa tashkilotlar xizmatini to'lash bilan bog'liq xarajatlar qanday nomlanadi?

- A). Kapital.
- V). Joriy.
- S). Bevosita.
- D). Bilvosita.

10.2. Tadqiqot loyihalarin bajarishda loyihani bajarish uchun sharoit yaratishga sarflanadigan xarajatlar qanday nomlanadi?

- A). Kapital.
- V). Joriy.
- S). Bevosita.
- D). Bilvosita.

10.3. Funktsional qiymat tahlili birchi marta qaysi davlatda joriy etilgan?

- A). Rossiya.

- V). AQSH.
- S). Angliya.
- D). Frantsiya.

10.3. Funktsional qiymat tahlilida mahsulot funktsiyalari nechta darajaga bo'linadi?

- A). 2.
- V). 3
- S). 4.
- D). 5.

Masalalarni yeching.

26-masala.

Investitsiya rentabelligi 1,58 taga teng. Boshlang'ich investitsiya 600 ming so'm. Pullarning diskontlash koeffitsienti qancha investitsiyalarga bog'liq.

27-masala.

Firma depozit uchun yiliga 50 foizli stavkada 30 million so'm qo'yilgan. % yildan keyin depozit hisobi qancha bo'ladi.

28-masala.

Agar investitsiyalarni sotib olish muddati 5 yil bo'lsa, 4 pul mablag'ining kelish daromadi yiliga o'rta hisobda 6 million so'm. Boshlang'ich investitsiya hajmi yiliga 10 foizli stavkada qanchaga teng bo'ladi.

7 - MAVZU. Innovatsiyalar tizimi va innovatsion faoliyatni davlat tomonidan tartibga solish (2soat)

Tayanch iboralar:

Innovatsion loyiha, loyiha strukturasi, innovatsion loyiha turi, loyihani rejalashtirish, loyihani nazorat qilish, loyihani tartibga solish, loyiha mezonlari.

Mavzu bo'yicha nazorat savollar.

1. Innovatsion loyiha nima?
2. Innovatsion loyiha strukturasi tushuntiring.
3. Innovatsion loyiha turlarini sanab bering.
4. Innovatsion loyihani ishlab chiqarish fazalari qaysilar?
5. Innovatsion loyihalarni rejalashtirish bosqichlarini tushuntiring.
6. Loyihani rejalashtirish qanday amalga oshiriladi?
7. Loyihani boshqarishni qanday tashkil etiladi?
8. Loyihalar bo'yicha ishlarni nazorat qilish va tartibga solishni yo'llarini tushuntiring.
9. Loyiha muvaffaqiyati deganda nimani tushunasiz?
10. Innovatsion loyihani rejalashtirish qanday amalga oshiriladi?
11. Innovatsion loyihalarning muvaffaqiyatini belgilovchi mezonlar qaysilar?

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

11.1. Loyihalar rentabelligi qaysi formula orqali aniqlanadi?

- A). $R_i = P_i / Z_i$
- V). $R_i = Z_i - P_i$
- S). $R_i = Z / P_{ii}$
- D). $R_i = 1 / Z_i - P_i$

11.2. Innovatsion loyihalarni joriy qilish natijasida foyda, sotuv hajmining o'sishi, resurslardan foydalanish yaxshilanishi qanday samarani ko'rsatadi?

- A). Moliyaviy,
- V). Iqtisodiy,
- S). Ijtimoiy,
- D). ekologik.

11.3. Innovatsion loyihalarni joriy qilish natijasida ish jarayonlari sonining oshishi, ishchilarning xavfsizlik darajasi oshishi, mehnat sharoitlarining yaxshilanishi qanday samarani ko'rsatadi?

- A). Moliyaviy,
- V). Iqtisodiy,
- S). Ijtimoiy,
- D). ekologik.

13.4. Innovatsion loyihalarni joriy qilish natijasida atmosferaga va suvga har xil zaharli narsalarning tashlanishi kamayishi yaratilayotgan yangiliklarning ekologik jihatdan yaxshilanishi qanday samarani ko'rsatadi?

- A). Moliyaviy,
- V). Iqtisodiy,
- S). Ijtimoiy,
- D). ekologik.

13.5. Investitsiyalarning qoplanish muddati samaradorligi qaysi formula bilan aniqlanadi?

A)
$$T_{kon} = \frac{K_{ин}}{\mathfrak{E}_{сум.}} ;$$

V)
$$T_{kon} = \frac{\mathfrak{E}_{сум}}{K_{ин}}$$

S)
$$T_{kon} = \frac{1}{\mathfrak{E}_{сум.}}$$

D)
$$T_{kon} = \frac{K_{ин}}{1 - \mathfrak{E}_{сум.}}$$

29-masala.

Firma 4 yil muddatga 100 million so'mda kredit oldi. Birinchi yili kreditga foiz hisobiga kelishib to'lanadi. Ikkinchi yili 10 foiz, uchinchi yil 20 foiz va to'rtinchi yili 25 foiz. Firmaning muddat oxirida qarzi qancha miqdorni tashkil etadi?

30-masala.

Investitsiya rentabelligi 1.39 teng. Bu investitsiyalarga muvofiq pul mablag'larining diskont kattaligi 834 ming so'mga teng. Boshlang'ich investitsiyalar narxi qanchaga teng.

31-masala.

A zavodi zamonaviy robotlarining har birini 600 ming so'm miqdorda sotib olish kutilmoqda. Hisob-kitoblar bilan kelishilgan holda robotlar tejamkorlikni amalga oshiradi va 220 ming so'm miqdorda pul ishlatiladi. Robotlarning ishlash muddati 5 yil. Diskont stavkasi yiliga 10 foiz. Investitsiya rentabelligi darajasi qanday?

32-masala.

Firma texnologiya bo'limini 5 mln. so'mga sotib olmoqchi. Rentabellik darajasini 15 foizga saqlagan holda bu bo'lim yiliga 2 million so'm foyda keltirishi va 5 foizga ko'tarilishi kutilmoqda. Toping.

8 - MAVZU. Innovatsiyalar tizimi va innovatsion faoliyatni davlat tomonidan tartibga solish (4soat)

Tayanch iboralar:

Innovatsiya, ning tsiklik xarakteri, innovatsion jaryoni bosqichlari, innovatsiya turkumlari, venchurli biznes, eksplenert firma. Patent firma, kommunant firma.

Mavzu bo'yicha nazorat savollar.

1. Boshqaruv nazariyasida va amaliyotida ning o'rni qanday?
2. "Innovetion" yoki "yangiliklar" tushunchasini izohlang
3. Fanni o'qitishning predmeti nimadan iborat?
4. vazifalarini tushuntiring.
5. Innovatsion menejmenti o'qitishning ahamiyatini tushuntiring.
6. tashkiliy strukturalari qaysilar?
7. Innovatsion guruhlar deganda nimani tushunasiz?
8. Innovatsion faoliyat sohalari qaysilar?
9. Innovatsion jarayonning asosiy bosqichlarini sanab bering
10. Texnologik jarayon faoliyatini nazorat qilish qanday amalga oshiriladi?
11. Iqtisodiy rivojlanish va ishlab chiqarishni takomillashtirishda innovatsiyalarning ahamiyati nimadan iborat?

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

6.1. Fraskati Qo'llanmasidagi ko'rsatmalar oxirgi marta qachon ko'rib chiqilgan.

- A). 1985 yil
- V). 1993 yil
- S). 1998 yil
- D). 2001 yil

6.2. Innovatsion jarayonning uch shakli qaysi variantda to'g'ri ko'rsatilgan:

A). oddiy tashkilot ichidagi, oddiy tashkilotlararo, tumanlararo.

V). oddiy viloyat ichidagi, oddiy tashkilotlararo, kengaytirilgan

S). oddiy tashkilot ichidagi, oddiy tashkilotlararo, kengaytirilgan

D). oddiy tuman ichidagi, oddiy tashkilotlararo, kengaytirilgan

6.3. Innovatsion jarayon tsiklik xarakteri quyidagicha variantlardan qaysi birida to'g'ri yozilgan?

A). FT - AT - ICH - L - K - U - SICH - M - S.

V). FT - IT - ICH - L - K - U - SICH - M - S.

S). FT - NT - ICH - L - K - U - SICH - M - S.

D). FT - AT - ICH - L - K - U - SICH - T - S.

6.4. Innovatsion bozor uchun yangiligi bo'yicha innovatsiyalarning bo'linishi qaysi variantda to'g'ri ko'rsatilgan?

A). jahonda tarmoq uchun yangi, mamlakatda tarmoq uchun yangi, alohida korxona uchun yangi.

V). jahonda tarmoq uchun yangi, mamlakatda tarmoq uchun yangi, alohida hudud uchun yangi.

S). jahonda tarmoq uchun yangi, tarmoq uchun yangi, alohida korxona uchun yangi.

D). rivojlangan mamlakatlar tarmog'i uchun yangi, mamlakatda tarmoq uchun yangi, alohida korxona uchun yangi.

6.5. N.D. Kondrat'evning davriy to'liqlar tebranishi modeli nazariyasi bo'yicha qisqa davrlar necha yildan tashkil topgan?

A). 1-2 yil

V). 2-3 yil

S). 3-3,5 yil

D). 3-4 yil

13.6. _____ bu ilmiy tadqiqotlarni olib borishga, yangi mahsulotlarni yaratishga ixtisoslashtirilgan kichik firmalar

A). patent firmalar

V). eksplerent firmalar,

S). kommutant firmalar

D). venchur firmalar.

13.7._____ -bu bozorning eski segmentlarini yangidan shakllantirishga ixtisoslashgan firmalardir.

- A). patent firmalar
- V). eksplerent firmalar,
- S). kommutant firmalar
- D). venchur firmalar.

9- MAVZU. Investitsiyalar va innovatsiyalarning xo'jalik faoliyati samaradorligi ta'sirining tahlili (4soat)

Tayanch iboralar:

Innovatsion strategiya, innovatsion strategiya bosqichlari, innovatsion strategiya turlari, mahsulot hayotiy tsikliga asoslangan innovatsion strategiya. Innovatsion strategiyani tanlash, strategiyani tanlashning to'rt omili.

Mavzu bo'yicha nazorat savollar.

1. Innovatsion faoliyatni boshqarish funktsiyalarning tizimini tushuntiring.
2. Korxona yoki tashkilot innovatsion faoliyatining maqsadlari nimadan iborat?
3. maqsadlarning umumiy tasnifini tushuntiring.
4. Rejalashtirish ning maxsus funktsiyasini tushuntiring.
5. Innovatsion ishlab chikarish kelgusidagi yangilanishi va takomillashtirilishi uchun qanday zaxiralarni izlash zarur?
6. Innovatsion faoliyatni tashkil etish qanday amalga oshiriladi?

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

- 7.1. ning asosiy funktsiyalari kaysi variantda to'g'ri ko'rsatilgan.
- A). marketing, rejalashtirish, jarayonlarni tashkil etish, hisob, nazorat, motivlashtirish va tartibga solish;
 - V). operativ marketing, rejalashtirish, jarayonlarni tashkil etish, hisob, nazorat, motivlashtirish va tartibga solish;
 - S). strategik marketing, rejalashtirish, jarayonlarni tashkil etish, hisob, nazorat, motivlashtirish va tartibga solish;
 - D). strategik marketing, bashoratlash, jarayonlarni tashkil etish, hisob, nazorat, motivlashtirish va tartibga solish;

7.2. ISO 9000 seriyasidagi standartlarga binoan ob'yekt hayotiy davrining birinchi bosqichi nima

- A). rejalashtirish;
- V). amaliy ishlanmalar;
- S). ob'yektni o'zlashtirish;
- D). strategik marketing;

7.3. Firmaning tashqi muhit bilan aloqalarini tahlil qilish ning qaysi funktsiyasi.

- A). strategik marketing;
- V). jarayonlarni tashkil etish;
- S). ob`yektini o`zlashtirish;
- D). nazorat;

7.4. Firmaning mahsulotini takror ishlab chiqarish davrini bashoratlash ning qaysi funktsiyasi.

- A). strategik marketing;
- V). jarayonlarni tashkil etish;
- S). strategik marketing;
- D). rejalashtirish;

7.5. Reklama metodlari, qoidalari va mablag'larni aniqlash menejmentning qaysi funktsiyasi.

- A). rejalashtirish;
- V). jarayonlarni tashkil etish;
- S). strategik marketing;
- D). rejalashtirish;

7.6. Mahsulot sotishni rag'batlantirish va foydani ko'paytirish menejmentning qaysi funktsiyasi.

- A). rejalashtirish;
- V). hisob;
- S). nazorat;
- D). strategik marketing;

7.7. _____ menejment funktsiyasi bo'lib unda tashqi muxit omillari va holatlarini tahlil qilish, maqsadga erishishning al'ternativ variantlarini baholash va optimallashtirish, eng samarali reja variantini tanlash bo'yicha kompleks ishlar bajariladi.

- A). rejalashtirish;
- V). hisob;
- S). nazorat;
- D). strategik marketing;

7.8. Firmaning bir tekisda rivojlanishini ta'minlash menejmentning qaysi funktsiyasi.

- A). tartibga solish;
- V). rejalashtirish;
- S). nazorat;
- D). strategik marketing;

7.9. Strategik marketingning al'ternativ variantlarini istiqbollash asosida kelajak uchun firmaning optimal strategiyasini tanlash menejmentning qaysi funktsiyasi.

- A). tartibga solish;

- V). strategik marketing;
- S). nazorat;
- D). rejalashtirish;

7.10. Rejaning bajarilishini rag'batlantirish menejmentning qaysi funktsiyasining vazifasidir.

- A). tartibga solish;
- V). strategik marketing;
- S). motivlashtirish;
- D). rejalashtirish;

7.11. _____ -- jarayonlarni tashkil etish – rejani amalga oshirish bo'yicha kompleks boshqaruv va ishlab chiqarish jarayonlaridan tashkil topgan menejment funktsiyasidir.

- A). tartibga solish;
- V). strategik marketing;
- S). jarayonlarni tashkil etish;
- D). rejalashtirish;

Masalalarni yeching.

17-masala.

Seumour Products Co kompaniyasi hozirgi vaqtda lak ishlab chiqmoqda. Soliq tomonidan qaralganda ular ro'yxatdan chiqarilgan emas (soliq tushmaydi). eski uskunalar bozor parki bilan 5000 AQSH dol.ga teng; 5 yildan keyin likvidatsion narxi 6000 AQSH dol.ga ko'tarilishi kutilmoqda. eski uskunalarni 28000 to'lab yangilash mumkin. YAngi uskunalar muddati 10 yilni tashkil etadi. Likvidatsion narx esa 10 yildan keyin 2000 tashkil qiladi. Hozirgi vaqtda soliq stavkasi 10 % ga kapitalni oshirdi. Soliq tomonidan qaralganda asboblari 34000 AQSH dol.ni tashkil etadi, bu miqdorni 10 yil davomida ro'yxatdan chiqarib, hisoblash mumkin. CHiqimni har bir bo'lak bilan tenglab hisoblash mumkin.

Kelgusida mahsulotga bo'lgan talab yiliga 10000 birlikni tashkil etadi. YAngi va eski asboblarga ketayotgan mablag' birligi qo'yidagicha:

Mahsulot birligi uchun ketgan mablag'lar			
		Eski uskunalar	YAngi uskunalar
Mehnat uchun sarflangan mablag'		\$ 0,70	\$ 0,40
Mehnat uchun sarflangan ikkinchi darajali mablag'		0,15	0,05
Xom ashyo va materiallar		0,30	0,30
Har kungi ketayotgan mablag'		0,15	0,25

Har kungi ketayotgan mablag' bu boshqa bo'limlar uchun ketayotgan mablag' jarayoni, ularga uskunaga sarflangan chiqim kirmaydi.

18-masala.

XYZ kompaniyasi 6000 AQSH dollarni 3 yil muddat bilan investitsiyalash ma'suliyatiga ega. Soliq stavkasi 46 %. Aktivlarni ishlatish bo'yicha kelayotgan daromad 10000 AQSH dollari, birinchi yil, ikkinchi yili 9000 AQ dollari, uchinchi yili 7000 AQSH dollar. Har yili ketayotgan chiqimlar miqdori 5500 AQSH dollari. Kapital aylanmasi (oboroti) 1000 AQSH dollari (1-yil), 1600 (2 yil) va 0 (3-yil). Aylanma uskunalar 1600 AQ dollarlik mablag'i bilan, investitsiya loyihasini 400 AQSH dollari bilan ta'minlash mumkin. Diskont stavkasi 10 % teng. Optimal metodni shunga solib, har kungi chiqimni hisoblaganda har bir dollar aktivlari 0,855427 ni tashkil etadi.

Agar aktivlar narxining boshlang'ishlab chiqarish hisobi 6000 AQSH dollar, har kungi chiqish miqdori 5133 AQSH dollari. Investitsiya narxi qoidalar bo'yicha o'tkaziladi. Bular qo'yidagi jadvalda ko'rsatilgan:

6,35 topshirig'ining ish jadvali kompaniya XYZ	1-davr	2-davr	3-davr
Tejamkorlik va ayirboshlash (daromad va hisoblar)			
Pullik chiqimlar			
Soliq to'lashdan oldingi foyda. Soliqlar (46 %)	\$	\$	\$
Soliq to'langan keyingi foyda	\$	\$	\$
Qo'shuv: sof kapital aylanmasining kamayishi			
Ayruv: sof kapital aylanmasining ko'payishi			
Pullik bo'limlar	\$	\$	\$
Diskontsentratsiyalash koeffitsienti			
Har kungi baho			
Jami tejamkorlikning kungi har kungi narxi \$			
Kapital qo'yish kattaligi \$			
Ayruv			
CHiqimning har kungi narxi, stavka solig'ini ko'paytirganda (46%)			
Sof chiqimlar bahosi			
Sof daromad bahosi			

11- MAVZU. Investitsiyalar va innovatsiyalarning xo'jalik faoliyati samaradorligi ta'sirining tahlili

Tayanch iboralar:

Innovatsion faoliyat ob`yekti, innovatsion faoliyat shakllari, innovatsiyalarning xayotiy tsikli, zamonaviy innovatsion firma, integratsiya, difersifikatsiya.

Mavzu bo'yicha nazorat savollar.

1. Tashkilot innovatsion faoliyatining sub`ekti va jarayoni haqida ma`lumot bering.
2. Innovatsion tashkilotlarning xususiyatlarini tushuntiring.
3. Innovatsion korxona faoliyatining sohasiga nimalar kiradi?
4. Tashkilotlarning innovatsiyalar xayotiylik tsiklining bosqichlari bilan qanday bog'liqliq?
5. Ilmiy – texnik va innovatsion soha tashkilotlarning tasniflab bering.
6. Zamonaviy innovatsion firmaning xususiyatlari qanday?
7. Intellektual o'zini – o'zi boshqaruvchi uyushma haqida ma`lumot bering.
8. Innovatsion firmaning shakllanishida integratsiya va diversifikatsiyaning roli qanday?

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

8.1. _____ bu ilmiy tadqiqotlarni olib borishga, yangi mahsulotlarni yaratishga ixtisoslashtirilgan kichik firmalar

- A). patent firmalar
- V). eksplerent firmalar,
- S). kommutant firmalar
- D). venchur firmalar.

8.2. _____ -bu bozorning eski segmentlarini yangidan shakllantirishga ixtisoslashgan firmalardir.

- A). patent firmalar
- V). eksplerent firmalar,
- S). kommutant firmalar
- D). venchur firmalar.

8.3. Maqsadga erishilish noaniqligi fundamental izlanishlar bosqichida necha foizni tashkil etadi?.

- A) 5-10%
- V) 10-15%,
- S) 15-20%,
- D) 20-25%.

8.4. Maqsadga erishilish noaniqligi amaliy izlanishlar bosqichida necha foizni tashkil etadi?.

A) 50-60%

V) 60-75%,

S) 75-85%,

D) 85-95%.

8.5. Innovatsion tashkilotlar qaysi belgisi bo'yicha xalqaro, tarmoqaro, tarmoq, quyitarmoq, respublika, regional (hududiy) sinflarga bo'linadi.?.

A). Ixtisoslik darajasi.

V). Ish ko'lamini bo'yicha.

S). Ish mazmunini bo'yicha.

D). Mahsulot xarakteri bo'yicha..

Masalalarni yeching.

19-masala.

Rogev kompaniyasi 2 hil ko'rinishda muhrlangan uskunalarni tanamoqda, 1-ko'rinish arzon, lekin ularning ishlash muddati ham kutilayotgan pullik bo'limlari soliq to'lagandan keyin 2 hil muhrlangan uskunalar qo'yidagicha:

Muhrlangan uskunalar	Davrlar			
	1	2	3	4
A	\$ (10000)	\$8000	\$8000	
V	(18000)	5000	\$5000	\$5000

Kapital narxi 10 % ga teng.

Eng qulay muhrlangan uskunalarni tanlang, ularni tushuntiring.

20-masala.

Investitsiya loyihasida 2 yil ko'rinishidagi pul bo'limlari qo'yidagicha ta'kidlanadi:

Investitsiya loyihasi	Davrlar		% larda ichki normaning sotib olishi
	0	1	
A	\$(10000)	\$12000	20
V	(5000)	6100	22

Ikkala investitsiya loyihasini topshiriq bo'yicha rekonstruksiyalash, 1000 AQSH dollari sarflaydi, bu kelgusi sarf – harajatlarni uchun hisobga olinmagan. Kapital narxi 10 % ga teng.

A. Investitsiya loyihalarini ichki normada sotib olishlarni hisoblang.

V.Investitsiyadan oldin, 1000 AQSH dollarlik qo'shimcha chiqim loyihani o'zgartiring, tushuntiring.

21-masala.

2 hil ko'rinishdagi investitsion loyihalarni ko'rib chiqamiz.

Investitsiya loyihasi	Davrlar		% larda ichki normaning sotib olishi
	0	1	
A	\$(20000)	\$30000	50
V	(100000)	130000	30

Agar kapital 0,10 ga teng bo'lsa, qaysi investitsiya loyihasi qo'lay.

12- MAVZU. Investitsiyalar va innovatsiyalarning xo'jalik faoliyati samaradorligi ta'sirining tahlili (2soat)

Tayanch iboralar:

Ilmiy yondashuvlar, tizimli yondashuv, jarayonli yondashuv, ichki muhit, tashqi muhit, innovatsion jarayon bosqichlari, innovatsion jarayon bosqichlari

Mavzu bo'yicha nazorat savollar.

1. da jarayonli yondashuvning zarurligini tushuntiring
2. Innovatsiyalarni boshqarish jarayonlari va uning ishlab chiqarish jarayonlari bilan bog'liqligi nimada?
3. Kompaniya faoliyatining tashqi va ichki muhiti, uning jarayonli yondashuvga ko'rsatadigan ta'sirini tushuntiring
4. Innovatsion jarayon bosqichlarini sanab bering
5. Innovatsion jarayonlarning parametrlari qaysilar?
6. Innovatsion jarayon bosqichlarini tushuntiring
7. Marketing va ilmiy – texnik sohadagi boshqaruv qarorlarining uzviy bog'liqligi nimada?

Testlarni bajaring: (test tarqatma material sifatida talabalarga tarqatiladi):

9.1. Yechilayotgan muammolarning murakkablashuvi, ob'ektlar orasida aloqalar sonining ko'payishi, ayrim resurslarning etishmasligi, ishlab chiqarish va boshqaruv jarayonida standartizatsiyalash va avtomatlashtirish elementlari darajasining oshishi ga qanday yondashuvni talab qiladi?

- A). funktsional;
- V. kompleks;
- S). tizimli;
- D). integratsion;

9.2. Tizim tuzilishining murakkabligi tizim xususiyatlarining qaysi guruhiga kiradi?

- A). Turli tizimlarning faoliyat ko'rsatish o'lchamlarini xarakterlovchi tizimlar.
- V). Tizimning tashqi muhit bilan aloqasini xarakterlovchi xususiyatlar;
- S). Tizimning mohiyati va murakkabligini xarakterlovchi xususiyatlar;
- D). Tizimning maqsad metodologiyasini xarakterlovchi xususiyatlar

9.3. Tizimning mustaqillik darajasi tizim xususiyatlarining qaysi guruhiga kiradi?

- A). Turli tizimlarning faoliyat ko'rsatish o'lchamlarini xarakterlovchi tizimlar.
- V). Tizimning tashqi muhit bilan aloqasini xarakterlovchi xususiyatlar;
- S). Tizimning mohiyati va murakkabligini xarakterlovchi xususiyatlar;
- D). Tizimning maqsad metodologiyasini xarakterlovchi xususiyatlar;

9.4. Tizimning ochiqligi tizim xususiyatlarining qaysi guruhiga kiradi?

- A). Turli tizimlarning faoliyat ko'rsatish o'lchamlarini xarakterlovchi tizimlar.
- V). Tizimning tashqi muhit bilan aloqasini xarakterlovchi xususiyatlar;
- S). Tizimning mohiyati va murakkabligini xarakterlovchi xususiyatlar;
- D). Tizimning maqsad metodologiyasini xarakterlovchi xususiyatlar

9.5. Tizimning maqsadga yo'naltirilganligi tizim xususiyatlarining qaysi guruhiga kiradi?

- A). Turli tizimlarning faoliyat ko'rsatish o'lchamlarini xarakterlovchi tizimlar.
- V). Tizimning tashqi muhit bilan aloqasini xarakterlovchi xususiyatlar;
- S). Tizimning mohiyati va murakkabligini xarakterlovchi xususiyatlar;
- D). Tizimning maqsad metodologiyasini xarakterlovchi xususiyatlar

9.6. Tizimning sinergiyaligi tizim xususiyatlarining qaysi guruhiga kiradi?

- A). Turli tizimlarning faoliyat ko'rsatish o'lchamlarini xarakterlovchi tizimlar.
- V). Tizimning tashqi muhit bilan aloqasini xarakterlovchi xususiyatlar;
- S). Tizimning mohiyati va murakkabligini xarakterlovchi xususiyatlar;
- D). Tizimning maqsad metodologiyasini xarakterlovchi xususiyatlar

9.7. Qaysi yondashuvda ehtiyoj funktsiyalar yig'indisi sifatida ko'riladi va bu funktsiyalarni bajarish shart.

- A). funktsional;
- V). kompleks;
- S). tizimli;
- D). integratsion;

9.8. Qanday yondashuvda bozor talablaridan kelib chiqqan holda yangi ob'yekt va tuzilmalari yaratiladi.

- A) oddiy;
- V). murakkab;
- S). predmetli;
- D). funktsional;

9.9. Firma tuzilishi qayday yondashuvda chiziqli-funktsional yoki matritsali bo'lishi mumkin.

- A). oddiy;

- V). murakkab;
- S). predmetli;
- D). funktsional;

9.10. Qanday yondashuvda menejment tizimining barcha quyi tizimlariga boshqaruv me`yorlari o`rnatiladi.

- A). funktsional;
- V). kompleks;
- S). tizimli;
- D). normativli;

9.11. Texnik hujjatlar, retseptlar, reglament, tajriba – sanoat sinovlari ma`lumotlari asosida o`rnatiladigan me`yor qaysi metodga kiradi.

- A). tajriba metodi
- V). hisobot – statistik metod;
- S). hisob – analitik metod
- D). iqtisodiy matematik;

9.10. O`tgan yillarda resurslardan foydalanish bo`yicha hisobot ma`lumotlarga asoslangan o`rnatiladigan me`yor qaysi metodga kiradi?

- A). tajriba metodi
- V). hisobot – statistik metod;
- S). hisob – analitik metod
- D). iqtisodiy matematik;

Masalalarni yeching.

22-masala.

Tezlik bilan ishlatilayotgan uskunalarni yangilash kerak. 2 xil model tavsiya qilinadi, ulardan har biri 15000 AQSH dollariga teng. X modeli yiliga 10000 AQSH dollarni tejab qoladi, uni xizmat ko`rsatish muddati 2 yil.

U modeldan esa 18000 AQSH dollarlik mablag` teжалadi va u bir yil xizmat qiladi. Uskuna 2 yil davomida kerak bo`ladi. Kapital narxi 0,05 ga teng bo`lsa qaysi modelni olish qo`lay?

23-masala.

Hozirgi vaqtda A kompaniyasining komp'yuteri to`laligicha yuklanmagan. Bosh hisobchi har kuni hisobot berishni hohlardi, shu mashina uchun sarflanadigan vaqt qaerga ishlatiladi. Agar bu ishni komp'yuter bajargan taqdirda ham yana bir oz vaqt qoladi. Komp'yuter uchun sarflanadigan mablag`, yiliga 1 mln. AQSH dollari. Stavka shuni ta`qidlaydiki, agar bu hisobot tayyor bo`lmasa 5 yildan keyin korporatsiya qo`lay va kuchli texnologiyalar qo`liga o`tib ketishi mumkin. Agar bu hisobotni tayyorlaganda ham, 4 yildan keyin, yangi komp'yuter texnologiyasiga o`tiladi. Yangi komp'yuter yiliga 1,5 mln. dollar turadi. Kompbyuter ijaralari uchun yilning oxirida to`lov amalga oshiriladi. Sizning baholashingizni hisobot miqdori qanchaga teng.

24-masala.

Loyixani ishlash uchun investitsiya ishi boshlang'ishlab chiqarish narxi 20mln so'm. Har yilgi pulli daromad 5mln so'mni tashkil qiladi. Investitsiya sotib olish muddatini aniqlash (diskont)stavkasi yiligaq10%teng.

25-masala.

Narxlarning 1998-yili bazis indeksi 150%. SHuni ta'kidlash kerakki kelayotgan 2-yilda u 190% darajasiga ko'tariladi va mahsulot ishlab chiqish 1998-yilda 100mln so'mgacha ko'tariladi. 2000-yilda ishlab chiqarish mahsulotini hajmi necha so'm bo'ladi

Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar
Asosiy adabiyotlar

1. Richard L.Daft. Management. Ninth edition 2010. Y.
2. Мескон М.Х. и др. Основы менеджмента. 3-е издание: Пер. с англ. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2018.
3. N.Q.Yuldashev Menejmentga kirish. Darslik Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi. Toshkent 2021 y.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Yo'ldoshev N.Q., Nabokov V.I. "Menejment nazariyasi". Darlik. T.TDIU, 2013.- 433 b.
2. Kucharov A.S. Menejment . O'quv qo'llanma. T.:TDIU, 2009 y. -120 b.
3. Sharifxodjaev M. Menejment.Darslik.T.: O'qituvchi, 2002.-464 b.

Axborot manbaalari

1. www.gov.uz
2. www.lex.uz
3. www.tradingeconomics.com
4. www.mineconomy.uz
5. www.mehnat.uz
6. www.mf.uz
7. www.stat.uz
8. www.ima.uz
9. www.academy.uz
10. www.strategy.regulation.gov.uz